

GRUP REHBERLİĞİ PROGRAMININ ERGENLERİN MESLEKİ OLGUNLUK DÜZEYLERİNE ETKİSİ

THE IMPACT OF GROUP GUIDANCE PROGRAM ON VOCATIONAL MATURITY OF ADOLESCENTS

Yeliz AKINTUĞ*

ÖZET: Bu araştırmada, Super'in Benlik kuramına dayalı olarak geliştirilen grup rehberliği programının lise 9.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerine etkisi incelenmiştir. Araştırmada, deney ve kontrol gruplu ön test- son test ve izleme testli deneysel desen kullanılmıştır. Çalışma grubunu Yakın Doğu Koleji lise dokuzuncu sınıf öğrenciler oluşturmuştur. Çalışmanın deney (12 kız, 12 erkek) ve kontrol (12 kız, 12 erkek) gruplarını yansız olarak atanan 44 öğrenciden oluşturulmuştur. Araştırmada, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini ölçmek için Mesleki Olgunluk Envanteri (Kuzgun ve Bacanlı, 2005) kullanılmıştır. 2010-2011 bahar döneminde, deney grubundaki öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyini artırmak için araştırmacı tarafından geliştirilen grup rehberliği programı 7 oturum halinde uygulanmıştır. Kontrol grubundaki öğrencileri ile üç kez toplanılmış ve bu gruptaki öğrenciler ile okul yaşantıları ile ilgili görüşmeler yapılmıştır. Verilerin analizi için Mann Whitney U testi ve tekrarlı ölçümler için ANOVA testi kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, deney grubundaki öğrencilerin mesleki olgunluk puanlarının, uygulanan grup rehberliği programının etkisi ile anlamlı bir şekilde arttığı; kontrol grubundaki öğrencilerin mesleki olgunluk puanlarının ise değişmediği bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Lise öğrencileri, grup rehberliği, mesleki olgunluk

ABSTRACT: The purpose of this paper is to test the impact of vocational group guidance programme developed based on the identity theory of Super on the development of vocational maturity of ninth grade students. In this research preliminary an experimental pattern consisting of test-final test and follow-up test with test and control groups has been used. The group of the study consists of Yakın Doğu High School ninth grade students. Test (12 girls – 10 boys) and control and control (12 girls – 10 boys) groups of the study consisted of 44 students assigned on a non-biased manner. In the study Vocational Maturity Inventory (Kuzgun, Bacanlı, 2005) was used in order to measure the vocational maturity levels of students. The group guidance programme on developing the vocational maturity was applied on the test group in 2010-2011 spring semester in 7 sessions. Three meetings were held with the students in control group and discussions were made on their school lives and how they evaluated their free time. In the study Mann Whitney U test and Repeated ANOVA test was used. As a result of the study, it has been displayed that group guidance programme which was tested in the research had an impact on increasing the professional maturity levels of ninth-grade students.

Keywords: Adolescents, group guidance, vocational maturity

1. GİRİŞ

Günümüz insanı gelişen teknolojiyle birlikte bilgiye kolay bir biçimde ulaşabilmekte ve bilgilerini rahatça çevreleriyle paylaşabilmektedirler. Bu durum çağımız insanının gelişen iletişim araçları ve teknoloji karşısında çeşitli seçeneklerle karşı karşıya getirmekte ve doğru karar verebilme durumuyla sınımlanmaktadır. Bu kararlar bireylerin günlük yaşamını etkileyen basit kararlar olabildiği gibi, gelecekle ilgili etkileyecek olan önemli kararlar da olabilmektedir. Bireylerin geleceğini biçimlendiren en önemli kararlardan bir tanesi de ileride gireceği mesleği belirleyebilmesidir. Bireylerin kişiliklerine uygun meslek seçebilmeleri ise mutlu olabilmelerine ve yaşamlarında başarılı gelişmeler sergileyebilmeleri ve bunların yanısıra, içinde yaşadıkları toplumun kalkınmasına da önemli katkı sağlamaktadır. Bu nedenle bireylerin kendilerine uygun meslek seçimi yapabilmeleri için öncelikle bireylerin kendi kişiliklerini tanımaları, seçmeyi düşündükleri meslekler için gerekli istendik davranışların farkında olmaları yaşamsal önem taşımaktadır.

Bireylerin mesleklerle ilgili ayrıntılı bilgilere sahip olmaları ve böylece sahip oldukları kişilik özellikleriyle tercih ettikleri mesleklerin gerektirdiği özellikler arasında bir bağlantıyı kurmaları gerekmektedir. Bu bağlantıyı kurabilmeleri kendilerine uygun bir meslek kararı verebilmeleri için

* Dr, Yakın Doğu Üniversitesi, e-posta: y.akintug@hotmail.com

önemli olmaktadır. Bundan dolayı, bireylerin öncelikle kendi yetenek, ilgi, değerleri ve bunun gibi kişisel özellikleriyle ilgili ayrıntılı bilgiye sahip olmaları gerekmektedir. Sağlıklı bir seçim ise ancak kişinin kendini ve seçeneklerini yakından tanıması ile olanaklıdır (Kuzgun, 2003). Bu noktada ise bireylerin gelişimine önemli katkı sağlayan eğitim kurumlarına ve özellikle psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine önemli görevler düşmektedir. Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri bireyin gizil güçlerinin farkına varmasına, onları kullanıp geliştirmeye istekli duruma gelmesine, bunu gerçekleştirebileceği eğitim olanaklarını tanımasına ve kendine uygun bir yaşam yolu çizebilmesine yardım sürecidir (Aydın, 2002). Bu yardımların ise gelişimsel bir süreç içerisinde verilmesi gerekmektedir.

Meslek seçimini gelişimsel süreç olarak ele alan Super (1983) bireyin bir meslek seçmesini, bireyin o ana kadar geliştirmiş olduğu benlik kavramını uygulamaya koyduğu evre olarak belirtir. Ayrıca meslek gelişimini evrelere ayırarak, her evrede bireylerin yerine getirmesi gereken gelişim görevleri olduğunu belirtmiş ve ergenlik döneminde olan bireylerin araştırma döneminde olduklarını belirtmiştir. Araştırma döneminde olan ergenlerden, sahip oldukları yeteneklerini, ilgilerini ve mesleklerin belirlediği istendik özellikleri araştırıp keşfederek, içinde buldukları dönem sonunda ise meslek seçimlerini yapmaları beklenmektedir. Super (1983), bireylerden beklenen gelişim görevlerini yerine getirebilmedeki başarı düzeylerinin, o kimsenin mesleki olgunluk düzeyini bir göstergesi olduğunu ileri sürmektedir. Bir başka ifadeyle birey, belli bir evrede mesleki gelişim görevleriyle başa çıkmada başarılı olduğu ölçüde mesleki olgunluğa ulaşmış sayılır (Akt; Sürücü, 2005). Sawickas (1984) ise, mesleki olgunluğu bireylerin yaşına uygun karar vermeye ve mesleki gelişim görevleri ile baş etmeye hazır olması olarak tanımlarken; bireylerin akılcı ve gerçekçi meslek seçimi yapabilmesi için gerekli olan bilgi ve becerilerin kazanılması olarak da tanımlanmaktadır (Levinson, Ohler, Caswell ve Kiewra, 1998).

Ortaöğretimde bulunan ergenler için lise 9.sınıf meslek seçimlerinde önemli bir dönemdir. Ergenler ileride seçmeyi düşündükleri meslek için öncelikle öğrenim görecekleri alan seçimini ve devam edecekleri liseyi belirlemektedirler. Ergenlerin bu dönemde verecekleri kararlar onların ileride sahip olacakları meslekleri belirleme açısından önemli bir dönemdir. Ergenlerin bu kararlarının sağlıklı ve doğru olabilmesi için onların kendi kişisel özelliklerini tanıması ve böylece kendilerinden beklenen mesleki olgunluk düzeyine ulaşmaları ve etkili karar verme becerilerine sahip olmaları gerekmektedir. Alanyazın incelendiği zaman, mesleki olgunlukla ilgili grup rehberliği programlarının hazırlandığı ve uygulandığı görülmekte ve bu programların öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini artırmada etkili olduğu saptanmıştır (Bacanlı, 1995; Brusoski ve ark., 1993; Şeyhun, 2000; Uskaner, 1999). Ancak, KKTC’de her ne kadar da gelişimsel anlayışa göre psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin sürdürülmesine ilişkin görüş birliği olsa da henüz gelişimsel yaklaşımı benimsememiş PDR hizmetlerinin uygulanabildiğini söyleyebilmek güçtür. Özellikle bu konuda yapılan araştırmalar incelendiği zaman KKTC’de, mesleki grup rehberliği konusunda geliştirilmiş herhangi bir grup rehberliği programının olmadığı görülmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, lise 9. Sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini artırmayı sağlayacak grup rehberliği programının geliştirilmesi ve bu programın etkililiğini test etmektir. Grup rehberliğinin lise 9. Sınıf öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerine etkisi olup olmadığı araştırmaya değer bir sorun olarak ele alınmıştır. Bu amaç kapsamında aşağıdaki denenceler oluşturulmuştur.

1. “Super’in Benlik kavramı kuramı temel alınarak hazırlanan mesleki olgunluk düzeyini artırma grup rehberliği uygulama programına katılan öğrencilerin (deney) mesleki olgunluk ön test puan ortalamaları ile katılmayan öğrencilerin (kontrol) öğrencilerin öntest puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

2. Bu grup rehberliği uygulama programına katılan öğrencilerin (deney) mesleki olgunluk düzeyleri son test puan ortalamaları, ön test puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olacaktır. Bu artış uygulamaların tamamlanmasından bir ay sonra yapılacak olan izleme ölçümünde de devam edecektir.

3. Bu grup rehberliği uygulama programına katılan öğrencilerin (deney) mesleki olgunluk son test puan ortalamaları, katılmayan öğrencilerin (kontrol) mesleki olgunluk son test puan ortalamalarından yüksek olacaktır.

4. Bu grup rehberliği uygulama programına katılmayan öğrencilerin (kontrol) mesleki olgunluk ön test puan ortalamaları ile son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmayacaktır.

2. YÖNTEM

2.1 Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, grup rehberliği uygulamalarının lise 9. sınıf öğrencilerini, mesleki olgunluk düzeyleri üzerindeki etkilerini saptamayı amaçlayan deneysel bir araştırmadır. Araştırma “ön test-son test kontrol gruplu, (split-plot) gerçek deneysel model” (Karasar, 2004) kullanılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkeni grup rehberliği programının uygulanmasıdır. Araştırmanın bağımlı değişkeni ise ergenlerin mesleki olgunluk düzeyleridir.

2.2 Çalışma Grubu

Araştırma, KKTC Lefkoşa İlçesi, Yakın Doğu Koleji 2010-2011 öğretim yılında öğrenimlerine devam eden dokuzuncu sınıf, toplam 44 (22 deney ve 22 kontrol grubu) öğrenci ile yapılmıştır. Deney grubunda, 12 kız, 10 erkek olmak üzere toplam 22 katılımcı yer alırken. Kontrol grubunda ise, 12 kız, 10 erkek olmak üzere toplam 22 katılımcı yer almaktadır. Deney ve kontrol grubunu oluşturan katılımcıların yaş ortalaması ise 15’dir.

2.3 Uygulama Süreci

Araştırmacı, araştırmaya katılacak öğrencileri belirlemek ve uygulama yapmak için öncelikle Yakın Doğu Kolej (YDK) idaresinden izin almıştır. Bir araştırmanın deneysel olmasının koşullarından biri, deneklere deneysel işlem koşullarına yansız atanmış olmalarıdır (Hovardaoğlu, 2000). Bu nedenle uygulama grupları oluşturulmadan önce, dokuzuncu sınıfta okuyan tüm öğrencilere ölçek uygulanmış ve gerekli analizler sonucunda deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur.

Araştırmada, araştırmacı tarafından, mesleki olgunluk düzeyleri düşük olan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini artırma amacıyla mesleki grup rehberliği uygulama programı geliştirilmiştir. Grup rehberliği uygulama programı sağlıklı meslek seçimi yapmada etkili olacak farkındalığı artırma, kendini ve çevreyi tanıma, etkili karar verme becerilerini kazandırmaya yönelik olarak yapılandırılmış grupla uygulanan bir program niteliğindedir. Bu nedenle programın bilgilendirmeye ve etkileşime dayalı bir program olduğu söylenilebilir. Grup rehberliği programı haftada 90 dk. olmak üzere 7 oturum olarak düzenlenmiş ve araştırmacı tarafında yürütülmüştür. Programın genel amaçlarına ulaşabilmesi için grup liderinin bazı rolleri ve sorumlulukları yerine getirmesi gerekmiştir. Bu nedenle, grup lideri, belirlenen amaçlara uygun bir grup ortamı oluşturma, tüm grup üyelerinin gruba etkin olarak katılımlarını sağlayarak duygu ve düşüncelerini paylaşmalarını sağlamak, tüm grup üyelerinin kendilerini tanıyarak mesleki olgunluklarını ve karar verme becerilerini geliştirme fırsatı bulmalarına yardımcı olma gibi rolleri, üstlenmiştir. Kontrol grubu öğrencileri ile üç kez toplanılmış ve bu grupta yer alan öğrenciler ile okul yaşamları ve serbest zamanlarını nasıl değerlendirmekte olduklarıyla ilgili görüşmeler yapılmıştır.

2.4 Veri Toplama Aracı

Araştırmada, lise dokuzuncu sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin belirlenmesi yani öğrencilerden beklenen mesleki gelişim görevlerini ne derece yerine getirdiklerini ortaya koymak amacıyla Kuzgun ve Bacanlı (2005) tarafından geliştirilen Mesleki Olgunluk Ölçeği kullanılmıştır.

Mesleki Olgunluk Ölçeği

Mesleki Olgunluk Ölçeğinde, öğrencilerin mesleki gelişim görevlerine yönelik mesleki tutum ve davranışlarıyla ilgili maddeler geliştirilerek oluşturulmuştur. Beşli likert tipi derecelendirme ölçeği olarak geliştirilen ölçekte, 40 madde bulunmaktadır. Bu maddeler cevap anahtarında A “bana hiç uygun değil” (1), B “bana pek uygun değil” (2), C “bana biraz uygun” (3), D “bana uygun” (4) ve E “bana çok uygun” (5)olarak yer almakta ve her ifadeye ilişkin seçeneklerden biri işaretlenmekte ve

puanlanmaktadır. Ölçekteki maddelerden 19'u olumlu ve 21'i olumsuz ifadelerden oluşmaktadır. Olumsuz ifadelerin puanlaması ters yönden hesaplanmaktadır. Mesleki Olgunluk Ölçeğinden, bir öğrencinin, alacağı en düşük puan 40 en yüksek puan ise 200'dür. Ölçekten elde edilen puanlar arttıkça, bireylerin mesleki olgunluk düzeyi yükselmekte, puanlar düştükçe, bireylerin mesleki olgunluk düzeyi düşmektedir. Ölçekte 143 puandan aşağı alan öğrenciler mesleki olgunluk düzeyine ulaşmamış yani mesleki olgunluk düzeylerinin düşük olduğunu, 143 ile 155 puan arası alan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyinin geliştirilmesine gerek olduğunu ve 155 puandan yukarı alanların ise mesleki olgunluk düzeyine ulaşmış olduğunu göstermektedir.

Mesleki Olgunluk Ölçeğinin Geçerlilik Çalışmaları

Mesleki Olgunluk Ölçeği'nin, geçerliliğini belirlemek için Mesleki Olgunluk Ölçeği'nden alınan puanların zekanın bir göstergesi olan akademik yetenekle ilişkisi, yaşla ilişkisi ve sosyal beğenirlik ile ilişkisi araştırılmıştır (Kuzgun ve Bacanlı, 2005).

Yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlara dayanılarak MOÖ'nün geçerliliğini belirlemek için, öğrencilerin MOÖ puanları ile zekanın bir göstergesi olan akademik yetenekleri arasındaki ilişki iki yöntemle araştırılmıştır. (1) Ülkemizde, genellikle akademik yeteneği yüksek olan öğrencilerin lisede matematik alanını, daha düşük olanların ise edebiyat alanını tercih ettikleri görüşü yaygındır. Bu görüşlere dayanılarak akademik yetenek düzeyi yüksek ve düşük olarak bilinen öğrencilerin MOÖ'nden aldıkları puanların karşılaştırılmasının mesleki olgunluk ile akademik yetenek arasındaki ilişkiye ışık tutacağı beklenmiştir. Bu beklenti ile lise 3. sınıf matematik ve edebiyat alanındaki öğrencilerin MOÖ puan ortalamaları karşılaştırılmış ve ölçekten alınan puanlara t testi uygulanmıştır. t testi sonuçlarına göre anlamlı fark bulunmuştur ($t=2.93$, $p<.01$). Yeteneği yüksek kabul edilen matematik alanındaki lise 3. sınıf öğrencilerin MOÖ puan ortalamaları edebiyat alanındaki öğrencilerin ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür. (2) Akademik yeteneğin bir diğer göstergesi de öğrencilerin ÖSS'den aldıkları puanlardır. Bu görüşten yola çıkarak lise 3. sınıf öğrencilerinin MOÖ'den ve ÖSS'den aldıkları puanlar arasındaki ilişkinin mesleki olgunluk ile akademik yetenek arasındaki ilişkiye bakılmış ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.39$, $p<.01$). Bu sonuç öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ölçeği'nden alınan puanların akademik yetenekle ilişkili olduğunu göstermektedir.

Mesleki Olgunluk Envanteri'nden alınan puanların yaşla ilişkisi de iki ayrı çalışmada incelenmiştir. (1) Mesleki olgunluk, mesleki gelişim görevlerinin yerine getirilmesiyle ilişkili olduğundan öğrencilerin yaşları yükseldikçe daha üst gelişim basamaklarına gireceklerinden mesleki gelişim görevlerini de daha etkin bir biçimde yerine getirebileceklerdir. Dolayısıyla, öğrencilerin yaşları yükseldikçe mesleki olgunluk düzeylerinin de artması beklenir. Bu beklentiyle farklı sınıflarda (9 ve 11. sınıf) öğrencilere uygulama yapılmıştır. Sonuçlara t testi uygulanmış ancak $t=1.33$ değeri anlamlı bulunamamıştır. Bu uygulama ders geçme ve kredi modeli uygulamasının olduğu döneme rastlamaktadır. Bu dönemde lise 1 ve lise 3 öğrencileri gelecekte meslek alanını belirleme gibi seçme ve karar verme düzeylerini, önemli ölçüde etkilemiş olmasına bağlanabilir. (2) Yaşın mesleki olgunlukla ilişkisini ölçmek için farklı dönemlerde bulunan 8. sınıf öğrencileri ile 9. sınıf öğrencileri Mesleki Olgunluk Ölçeği uygulanmış ve alınan puanlar t test uygulanarak ($t=3.63$, $p<.01$) anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, mesleki olgunluğun yaşla bir başka deyişle, yaşantıyla ilişkili olduğunu göstermektedir.

Mesleki Olgunluk Ölçeği'nin sosyal beğenirlik faktöründen etkilenip etkilenmediğini ortaya çıkarmak için lise 3. sınıf 50 öğrenciye MOÖ ve Sosyal Beğenirlik Ölçeği uygulanmıştır. Bu öğrencilerin MOÖ puanları ile SBÖ puanları arasındaki ilişki katsayısı $r=.01$ bulunmuştur. Bu değer anlamlı düzeye ulaşmamıştır. Bu sonuç, MOÖ'nün maddelerinin sosyal beğenirlik faktöründen etkilenmediğini göstermektedir. Mesleki Olgunluk Envanteri'nin geçerliliğine ilişkin olarak yapılan bu çalışmalar ölçeğin geçerliliğinin kanıtı olarak kabul edilmiştir (Kuzgun ve Bacanlı, 2005).

Mesleki Olgunluk Ölçeğinin Güvenirlik Çalışması

Mesleki Olgunluk Ölçeğinin güvenirliliği iç tutarlık ve kararlılık yöntemleriyle araştırılmıştır. MOÖ'nin iç tutarlılık düzeyini belirlemek için MOÖ'den lise 3. sınıftaki 100 öğrencinin aldığı puanlar üzerinden hesaplanan Cronbach alfa içtutarlılık katsayısı .89 bulunmuştur. Mesleki Olgunluk

Ölçeğ'nin, kararlı bir ölçme aracı olup olmadığını "testin tekrarı" yöntemi ile belirlenmiştir. Bunun için, ölçeğin deneme uygulamasının yapıldığı 50 öğrenciye, beş hafta sonra ölçek tekrar uygulanmıştır. İki uygulamadan elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayısı $r=.82$ bulunmuştur. elde edilen bu korelasyon katsayısı da MOÖ'nün ölçmek istediği değişkeni ölçmede oldukça kararlı olduğunu göstermektedir.

MOÖ'nün güvenilirliğini yansıtan bu iç tutarlılık ve kararlılık katsayılarının bir takım bilişsel ve duyuşsal özellikleri (mesleki tutum ve davranışları) ölçmeye çalışan bir araç için yeterli olduğu söylenebilmektedir (Kuzgun ve Bacanlı, 2005).

2.5 Verilerin Analizi

Araştırmadaki denenceleri yanıtlamak için öncelikle deney ve kontrol grubundaki öğrenci dağılımının normal olup olmadığı test edilmiştir. Grup büyüklüğünün 50'den küçük olması durumunda Shaprio-Wilks, büyük olması durumunda ise Kolmogorov-Smirnov (K-S) testi, puanların normalliğe uygunluğunu incelenmede kullanılan testlerdir (Büyüköztürk, 2005). Bu araştırmada ise hem deney hem de kontrol grubu 22 kişi olduğundan, mesleki olgunluk ve karar verme stratejileri ölçekleri öntest puanlarının normal dağılıma uygunluğu Shaprio-Wilks testi ile analiz edilmiştir. Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyi öntest puan ortalamaları normal dağılımdan sapma göstermiştir. Bu durumda, mesleki olgunluk düzeyini belirlemede deney ve kontrol grubu öntest ve sontest analizleri için Mann Whitney U testi; deney grubu öntest, sontest ve izleme testi puanlarının karşılaştırılması ve kontrol grubunun öntest-sontest puanlarının karşılaştırılması için tekrarlı ölçümlerde ANOVA kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde SPSS 17 kullanılmış ve $p=0.05$ anlamlılık düzeyi benimsenmiştir.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın denencelerini test etmek amacıyla yapılan analizler sunulmuştur.

3.1 Super'in Benlik kavramı kuramı temel alınarak hazırlanan mesleki olgunluk düzeyini artırma grup rehberliği uygulama programına katılan öğrencilerin (deney) mesleki olgunluk öntest puan ortalamaları ile katılmayan öğrencilerin (kontrol) öntest puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı incelenmiştir. Bu denenceleri yanıtlamak için öncelikle deney ve kontrol grubundaki öğrenci dağılımının normal olup olmadığına bakılmıştır. Mesleki olgunluk öntest puanlarının normal dağılıma uygunluğuna ilişkin Shapiro-Wilk analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, p değeri $.011$ $\alpha=0.05$ küçük olduğundan puanlar normal dağılımdan anlamlı sapma göstermektedir. Bu nedenle araştırmadaki birinci denencenin sınanmasında Mann Whitney U-Test kullanılmıştır. Deney ve kontrol grubunu oluşturan öğrencilerin mesleki olgunluk ölçeği öntest puan ortalamaları Mann Whitney U-Testi sonuçları aşağıda Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ölçeği Öntest Puan Ortalama Sıralarına Uygulanan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Grup	N	Ortalama Sıra	Sıra Toplamı	U	P
Deney	22	21.23	467.00	214.00	.510
Kontrol	22	23.77	523.00		

Tablo 1'e göre, deney ve kontrol grubunu oluşturan öğrencilerin mesleki olgunluk ölçeği öntest puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. ($p>.05$)

3.2 Grup rehberliği uygulama programına katılan öğrencilerin (deney) mesleki olgunluk düzeyleri son test puan ortalamaları, öntest puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksektir. Bu artış uygulamaların tamamlanmasından bir ay sonra yapılacak olan izleme ölçümünde de devam edecektir, şeklinde geliştirilen denence 2'yi yanıtlamak için öntest, sontest ve izleme testi puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını değerlendirme amacıyla Test of Within-Subjects Contrast analizi gerçekleştirilmiş ve sonucunda test puanları arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Bu

farkın hangi gruplar lehine olduğunu belirlemek için tekrarlı ölçümlerde ANOVA yapılmış ve sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Deney Grubundaki Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ölçeği Öntest, Sontest ve İzleme Testi Tekrarlı Ölçümlerde ANOVA Test Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı (KT)	Serbestlik Derecesi (sd)	Kareler Ortalaması (KO)	F	P	Anlamlı Fark
Deneklerarası	580.263	21	2.578			
Ölçüm	29018.576	2	14509.288	273.18	.000	2-1, 2-3, 3-1
Hata	2230.758	42	53.113			
Toplam	31829.597	65				

1: Öntest, 2: Sontest, 3: İzleme testi

Tablo 2’de görüldüğü gibi, deney grubundaki öğrencilerin öntest, sontest ve izleme testi puanları arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur, $F(2, 42)=273.18$, $p<.01$. Öntest ortalama puanı ($X = 124.14$), sontest ortalama puanı ($X=167.36$) ve izleme testi ortalama puanına ($X= 169.77$) göre daha düşüktür. Bu bulgu uygulanan programa katılan deney grubundaki öğrencilerin mesleki olgunluk puanları uygulama sonrası arttığını göstermektedir. Daha sonra yapılan izleme çalışmalarına bakıldığında ise, bu etkinin sürmekte olduğu saptanmıştır.

3.3 Grup rehberliği uygulama programına katılmayan öğrencilerin (kontrol) mesleki olgunluk öntest puan ortalamaları ile sontest puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur şeklinde geliştirilen denence 3’ü yanıtlamak için tekrarlı ölçümlerde ANOVA kullanılmış ve elde edilen bulgular Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3: Kontrol Grubu Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Öntest- Sontest Puanları Tekrarlı Ölçümlerde ANOVA Test Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı (KT)	Serbestlik Derecesi (sd)	Kareler Ortalaması (KO)	F	P	Anlamlı Fark
Deneklerarası	1528.739	21	72.797			
Ölçüm	.568	1	.568	.443	.513	
Hata	26.932	21	1.282			
Toplam	1556.239	43				

Tablo 3’de görüldüğü gibi kontrol grubundaki öğrencilerin mesleki olgunluk öntest puan ortalamaları ile sontest puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır $F(1, 21)=273.18$, $p>.05$. Kontrol grubundaki öğrencilere mesleki olgunlukla ilgili etkinlikler uygulanmadığı için, yaşamın doğal akışı içerisinde onların mesleki olgunluk düzeylerinde bir değişim saptanamamıştır.

3.4 Grup rehberliği uygulama programına katılan öğrencilerin (deney) mesleki olgunluk sontest puan ortalamaları, katılmayan öğrencilerin (kontrol) mesleki olgunluk sontest puan ortalamalarının arasında, grup rehberliği uygulamalarına katılan (deney) öğrencilerin lehine anlamlı bir fark vardır, şeklinde geliştirilen denenceyi test etmek için Mann Whitney U-Test kullanılmış ve aşağıda Tablo 4’de sonuçlar verilmiştir.

Tablo 4: Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ölçeği Sontest Puan Ortalama Sıralarına Uygulanan Mann Whitney U Testi Analiz Sonuçları

Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Deney	22	31.02	682.50	54.50	.000
Kontrol	22	13.98	307.50		

Tablo 4'e göre yedi haftalık bir deneysel çalışma sonucunda; "Super'in Benlik kavramı kuramı temel alınarak hazırlanan mesleki olgunluk düzeyini artırma grup rehberliği uygulama programı"na katılan öğrenciler ile böyle bir uygulama programa katılmayan öğrencilerin mesleki olgunluk puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur, $U=54.50$, $p<.01$. Sıra ortalamaları dikkate alındığında, uygulama programına katılan öğrencilerin programa katılmayan öğrencilere göre mesleki olgunluk düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgu, uygulanan programın mesleki olgunluk düzeyini artırmada etkili olduğunu göstermektedir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Super'in benlik kuramı temel alınarak uygulanan mesleki grup rehberliği uygulama programının, mesleki olgunlukla ilgili denenceleri incelendiği zaman, deney grubundaki öğrencilerin mesleki olgunluk ölçeği öntest, sontest ve izleme testi puanları arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Bu öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin öntest puanlarına göre sontestte arttığı ve bu artışın izleme testinde de devam ettiği gözlenmiştir. Kontrol grubundaki öğrencilerin ise mesleki olgunluk öntest ve sontest puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilirken; deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin son testleri arasında, deney grubu öğrencileri lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu analiz sonuçlarından, uygulama programına katılan öğrencilerin programa katılmayan öğrencilere göre mesleki olgunluk düzeylerinde artış olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmada elde edilen bulgulara dayanarak, araştırmanın birinci boyutundaki, mesleki olgunluk ile ilgili denencelerin doğrulandığı görülmektedir.

Bu bulgular, Super'in benlik kavramı kuramı temel alınarak hazırlanan mesleki olgunluk düzeyini artırma grup rehberliği programının öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini artırmada etkili olduğunu göstermektedir. Genel olarak mesleki olgunluk düzeylerini geliştirmeye yönelik hazırlanan programların etkililiğini araştıran diğer çalışmalarda olduğu gibi bu çalışmanın bulguları da, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini artırmada olumlu etki gösterdiğini ve literatür ile tutarlı olduğunu göstermektedir (Bacanlı, 1995; Bal, 1998; Evren, 1999; Evren, 2005; İşgör ve Sezer, 2008; Karataş ve Yavuzer, 2009; Makro ve Savickas, 1998; Usluer, 1996; Uskaner, 1999).

Mesleki gelişim bir süreçtir ve bu sürecin sağlıklı olması, bireylere verilecek olan yardım ve destek hizmetlerine bağlıdır (Yeşilyaprak, 2005). Bu gelişim süreci içerisinde bireylerin başarıları gereken bazı gelişim görevleri söz konusudur (Kuzgun, 2003). Super'e göre bir kişinin bulunduğu yaş döneminde kendinden beklenen görevleri yerine getirebilmedeki başarı düzeyi o kimsenin mesleki olgunluk düzeyini yansıtmaktadır (Kuzgun, 2003). Super'in mesleki gelişim dönemlerine bakıldığında ortaöğretimde öğrenim görmekte olan öğrencilerin mesleki gelişim dönemlerinden araştırma döneminde oldukları görülmektedir. Bu dönemde öğrencilerden beklenen sağlıklı bir meslek seçimi yapabilmeleri için yeterli bir mesleki olgunluk düzeyine sahip olmalarıdır. Bu mesleki olgunluk düzeyine ulaşılabilmesi için mesleki olgunluğun bileşenlerini dikkate alarak rehberlik hizmetlerinin sunulması önemlidir. Super'e göre mesleki olgunluğun; meslek seçimine yönelme, tercih edilen meslek hakkına planlama yapma ve bilgi edinme, mesleki tercihin tutarlılığı, mesleğe yönelik tutum ve özelliklerin netleştirilmesi ve ilgi, etkinlik ve yeteneklerle meslek seçimi arasındaki ilişkinin farkında olmak üzere beş bileşeni olduğu ifade edilmektedir (Sharf,2002). Alanyazın incelendiği zaman Super'in ifade ettiği bileşenleri içeren deneysel çalışmaların olduğu görülmektedir. Bu içeriklerden oluşan deneysel çalışmaların sonucunda öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinde artış olduğu görülmektedir (Albayrak, Çiftçi- Türkmen, 2006; Bacanlı, 1995; Bacanlı, 2005; Brusoski,

1993; İşgör ve Sezer, 2008; Kırdök, 2010; Kuzgun, 1982; Usluer, 1996; Uskaner,99). Birçok araştırmacı, psikolojik danışmanların mesleki rehberlik alanında yapacağı hizmetlerin öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerine ve kariyer gelişimlerine olumlu katkı sağlayacağını belirtmektedir (Kuzgun, 1996; Nathan ve Hill, 1992; Yeşilyaprak, 2011).

Kuzgun (2003), bireylerin meslek seçme kararının, birinci derecede onun ilgi ve yeteneklerine ilişkin benlik kavramından, yani ilgi ve yeteneklerini algılama ve değerlendirme derecesinden kaynaklandığı görüşündedir. Sözü edilen ilgi ve yetenekler aynı zamanda bireyin ilgi ve yeteneklerine ilişkin benlik kavramının da bir ifadesidir. Super'e göre bireyler kendi rolleri, kişilik özellikleri ve yeteneklerine ilişkin bir bakış açısı geliştirmektedirler. Bu bakış açıları ile çeşitli meslekleri, sahip olduğu bilgilere göre karşılaştırırlar ve benlik kavramlarını mesleki alana geçirmeye çalışırlar. Böylece bireyler kendi benlik kavramlarını (ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerini) en iyi ifade eden ve yansıtan mesleği bulmaya çalışırlar (Yeşilyaprak, 2011).

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı gibi meslek seçme sürecinin temelinde bireylerin kendilerini tanımaları önemlidir. Bu süreçte birey kendini ve meslekleri ne kadar iyi tanırsa, kendine uygun bir mesleğe yönelmesi de o kadar artacaktır. Bu çalışmada da bireylere öncelikle Super'in ifade ettiği mesleki olgunluk bileşenlerinden olan, kendilerini tanımalarına yönelik etkinliklere yer verilmiştir. Yapılan çeşitli grup etkinlikleri çerçevesinde kendi özelliklerini, güçlü oldukları alanları ve yeteneklerini keşfetmelerine, hoşlandıkları ve hoşlanmadıkları etkinlikler ile bağlantı kurmalarına ve böylece kişilik özelliklerini keşfetmelerine yardımcı olunmuştur. Ayrıca grup uygulamaları sürecinde öğrencilere verilen geribildirimler ile öğrencilerin kendi özelliklerini, bir başka ifadeyle benlik algılarının geliştirilmesine katkı sağlanmıştır. Araştırma sonuçlarından da anlaşılacağı üzere, uygulanan grup rehberliği programının öğrencilerin kendilerini tanımasına, benlik kavramlarının gelişmesine ve böylece mesleki olgunluk düzeylerinin artmasında etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca bu araştırma, KKTC'deki psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanına katkı sağladığı ve bundan sonra geliştirilecek olan çeşitli programlara yol gösterici nitelikte olabileceği söylenebilmektedir.

5. ÖNERİLER

Bu çalışmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda şu öneriler geliştirilebilir:

- Bu çalışma kapsamında geliştirilen program sadece özel kolejde uygulanmıştır. Bu programın farklı ortaöğretim kurumlarında ve sınıf düzeylerinde uygulanarak sınanması ve böylece etkililiği konusunda daha fazla bilgi elde edilmesi önerilebilir.
- Bu program mesleki olgunluk açısından ortalamanın yarım standart sapmanın altında olan öğrencilere uygulanmıştır. Bu uygulama programının diğer uç puan alan öğrencilere de uygulanması ile etkililiğinin sınanması önerilebilir.
- Bu programın çerçevesinde yapılan uygulamaların bireysel uygulamada da kullanılabilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılarak, yapılacak olan bir araştırma ile bireysel olarak uygulanabilirliğinin test edilmesi önerilebilir.
- Bu konuda KKTC'de yapılan herhangi bir deneysel çalışma mevcut değildir. Meslek danışmanlığı konusunda ülkemizde yapılacak olan hem betimsel hem de deneysel çalışmaların gerekli yardım hizmetlerinin planlanması ve uygulanması boyutunda katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle bu konuda ileriki araştırmaların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Albayrak, G. ve Çiftçi-Türkmen, H. (2006). Lise öğrencileriyle yapılan örnek bir mesleki grup rehberliği çalışması. *I. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Uygulamaları Kongresi*, Mersin.

Ayas, T., Deniz, M. ve Kağan, M. (2010). Ginzberg ve arkadaşlarının gelişim kuramına dayalı örnek bir mesleki grup rehberliği çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 7 (2), erişim: <http://www.insanbilimleri.com>.

- Aydın, D. (2002). *Grup Rehberliğinin Lise I. Sınıf Öğrencilerinin Alan Tercihlerinde Gerçekçi Davranmalarına Etkisi*. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Doktora tezi. Ankara.
- Bacanlı, F. (1995). *Mesleki Grup Rehberliğinin Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerine Etkisi*. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora tezi. Ankara.
- Bacanlı, F. (2005). *Lise öğrencileri için kariyer grup rehberliği programı ve uygulama klavuzu:4* (Gözden geçirilmiş 2.baskı). Y. Kuzgun ve F. Bacanlı (Dizi Editörleri), Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Kullanılan Ölçme Araçları ve Programlar Dizisi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bal, P.N (1998). *Ergenlik Döneminde Mesleki Karar Verme Olgunluğunun İncelenmesi ve "Mesleki Karar Verme Eğitimi Programı"nın Etkisinin Araştırılması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Brusoski, G.C., Golin, A. K, Gallagher, R.P, ve Moore, M. (1993). Career group effects on career indecision: Career maturity and locus of control of undergraduate clients. *Journal of Career Assessment*. 1 (3), 309-320.
- Büyükoztürk, Ş. (2005). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analiz El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum* (5. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Evren, M. (1999). *Mesleki Grup Rehberliğinin Cinsiyetleri Farklı İlköğretim Okulu Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluklarına, Mesleki Benlik Algılarına ve Mesleki Tercihlerine Etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Evren, M. (2005). *Mesleki Grup Rehberliğinin İlköğretim Okulu Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk, Mesleki Benlik Algıları ve Mesleki Tercihlerine Etkisi*. (Ed. S. Erkan ve A. Kaya). *Grupla Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları*, Pegeme Yayıncılık, Ankara.
- Hovardaoğlu, S. (2000) *Davranış Bilimleri İçin Araştırma Teknikleri*. Ankara: VE - GA.
- Karasar, N. (2004). *Araştırmalarda Rapor Hazırlama*. (12. Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Karataş, Z. ve Yavuzer, Y. (2009). Yaratıcı drama temelli mesleki grup rehberliğinin lise öğrencilerinin mesleki olgunluk puanlarına etkisi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 8, 15.
- Kırdök, O. (2010). *Bilişsel bilgiyi işleme yaklaşımına göre geliştirilen mesleki karar verme programının sınanması*. Yayınlanmamış doktora tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- Kuzgun, Y. (1982). *Mesleki rehberliğin bireylerin yetenek ve ilgilerine uygun meslekleri tanımlarına etkisi*. Doçentlik tezi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları*. No: 118.
- Kuzgun, Y. (1996). *Akademik Benlik Kavramı Ölçeği El Kitabı*. Ankara: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek Danışmanlığı Kuramlar Uygulamalar*. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.
- Kuzgun, Y.ve Bacanlı, F. (2005). *Mesleki Olgunluk Ölçeği El Kitabı*. Ankara: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Kuzgun, Y. (2003). *Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş*. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.
- Makro, K. W. ve Savickas, M. L. (1998). Effectiveness of a career time perspective intervention. *Journal of Vocational Behavior*. 52, 106-119.
- Nathan, R. ve Hill, L. (1992). *Career Counseling*. London: SAGE Publications Ltd.
- Lewinson, E. M., Ohler, D. L., Caswell, S. Ve Kiewra, K. (1998). Six Approaches to the Assessment of Career Maturity. *Journal of Counseling & Development*, 76, 475-482.
- Savickas, M.,L. (1984). Career Maturity: The Construct and Its Mesurement. *Vocational Guidance Quarterly*, 32, 222-231.
- Sharf, R. S. (2002). *Applying Career Development Theory to Counseling* (3.edition). Pasific Grove, Brooks/Cole.
- Sürücü, M. (2005). *Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk ve Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şeyhun, H. (2000). *Karar verme becerileri eğitim programının ilköğretim son sınıf öğrencilerinin karar verme becerilerine etkisi*. Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Uskaner, A. (1999). *Mesleki Grup Rehberliğinin Lise Birinci Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerine Etkisi*. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana.
- Usluer, E. (1996). *Meslek İnceleme Yaşantısının Mesleki Olgunluğa Etkisi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

Yeşilyaprak, B. (2005). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri Gelişimsel Yaklaşım*. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.

Yeşilyaprak, B. (2011). *Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı*. Pegem Akademi. Ankara.

Extended Abstract

The purpose of this paper is to test the impact of vocational group guidance programme developed based on the identity theory of Super on the development of vocational maturity of ninth grade students. Adolescents in secondary who are in their 9th class are in a very important class are in a very important stage in their lives in choosing a career. While in the stage of choosing a career, adolescents decide which field of education they are going to choose and which high school they will continue getting their education in. Decisions that adolescents make in this stage are very important for their future career plans. If these adolescents want to give the most effective and the right decisions, they need to know their own interests and this way as it is expected from them, they should reach their vocational maturity and should be able to give effective decisions.

When previous researches are examined, it is shown that vocational maturity group counselling programmes are prepared, are practiced and increased students vocational maturity level. However, even though in Turkish Republic of Northern Cyprus, in reaching vocational maturity student having psychological counselling and guidance services are encouraged, but developmental approaches are not used effectively and so it is difficult to say that psychological counselling and guidance services are not effectively applied. If recent researches are examined in this field in TRNC, vocational group guidance is insufficient. It is seen that there aren't any group guidance programmes prepared before by another researchers.

In this research preliminary an experimental pattern consisting of test-final test and follow-up test with test and control groups has been used. The group of the study consists of Yakın Doğu High School ninth grade students. Test (12 girls – 10 boys) and control and control (12 girls – 10 boys) groups of the study consisted of 44 students assigned on a non-biased manner. The average age of the participants that constitute test and control groups is 15. In the study Vocational Maturity Inventory (Kuzgun, Bacanlı, 1992) was used in order to measure the vocational maturity levels of students.

The basic purpose of this study is to display the impact of the applied group guidance programme on developing the professional maturity of high school ninth grade students. For this reason the independent variable of this research is the group guidance programme applied on test group whereas the dependent variable is vocational maturity.

The group guidance programme on developing the vocational maturity was applied on the test group in 2010-2011 spring semesters in 7 sessions. Three meetings were held with the students in control group and discussions were made on their school lives and how they evaluated their free time.

In the study Mann Whitney U test was used for preliminary test and final test analysis for determining the vocational maturity levels of students in test and control groups; on the other hand, ANOVA was used in repetitive measurements for comparing the preliminary test, final test and follow-up test scores of test group and preliminary test-final test scores of control group.

As a result of the study, it has been displayed that “vocational group guidance programme developed based on the identity theory of Super on the development of vocational maturity” which was tested in the research had an impact on increasing the vocational maturity levels of ninth-grade students.